Hoa Ngũ Sắc Và Những Sợi Dây Chuyền Ngày Cũ

V.N.

Một bông hoa, một mối tình con nít và cái thời chưa có tiền mua quà

Có những món quà, xét về giá trị vật chất, gần như bằng không; nhưng xét về giá trị kỷ niệm, đến vài chục năm sau vẫn chưa chắc có thứ gì mua được.

Hồi nhỏ, chúng tôi từng có những món quà như thế.

Một viên kẹo.

Một cái nút áo đẹp.

Một viên bi ve.

Một chiếc lá có hình lạ.

Một bông hoa hái ngoài hàng rào.

Và đặc biệt, có một thứ mà bây giờ nghĩ lại thấy vừa buồn cười vừa dễ thương: *những sợi dây chuyền kết bằng hoa.*

Ngày ấy, con nít Việt Nam làm gì có tiền mà mua quà tặng các bạn gái. Đồ chơi còn chẳng có mà chơi nói gì đến nữ trang. Nếu muốn tặng một cô bạn cùng lớp một món quà, chúng tôi chỉ còn cách... đi kiếm nguyên liệu trong thiên nhiên.

Hoa ở đâu thì hái hoa ở đó. Sợi chỉ ở đâu thì kiếm sợi chỉ rồi ngồi lúi húi xâu từng bông lại thành một sợi dây. Thế là thành dây chuyền. Quà tặng hoàn tất.

Vốn đầu tư: gần như bằng không.

Giá trị tình cảm: không thể định giá.

Trong những loài hoa thích hợp cho cái thú "làm nữ trang bất đắc dĩ" ấy, tôi nhớ nhất là hoa ngũ sắc, tức

Lantana.

Hoa ngũ sắc có những chùm hoa nhỏ, nhiều màu, thường cùng hiện diện trên một cụm hoa: vàng, cam, hồng, đỏ, tím... tùy giống và tùy giai đoạn nở. Có lẽ chính vì vậy mà người ta gọi nó là *ngũ sắc*. Tên nghe đã thấy vui. Một bông hoa mà như có cả một bảng màu nhỏ trong đó.

Nhưng đối với đám con nít chúng tôi ngày ấy, chẳng ai bận tâm đến chuyện thực vật học. Chúng tôi không biết *Lantana* là gì. Không biết tên khoa học. Không biết thuộc họ nào. Càng không biết những bông hoa nhỏ xíu ấy thực ra được kết thành những cụm hoa khá đặc biệt về mặt cấu tạo. Chúng tôi chỉ biết một điều: *Hoa này đẹp. Có thể hái. Có thể xâu.* Thế là đủ.

Ngày nay nhìn lại, tôi thấy cái "công nghệ chế tác nữ trang" ngày ấy cũng khá đơn sơ.

Không vàng. Không bạc. Không đá quý. Không dây chuyền mạ vàng mười tám karat. Chỉ có một sợi chỉ và một ít hoa. Có khi còn chẳng phải chỉ mới. Chỉ là thứ chỉ xin được từ mẹ, từ chị, hoặc lục đâu đó trong nhà.

Chúng tôi ngồi xuống, luồn chỉ qua từng bông hoa. Bông nọ nối bông kia. Làm thật cẩn thận, vì chỉ cần mạnh tay

một chút là hoa dập. Xâu xong, hai đầu cột lại. Thế là có một cái vòng.

Nếu dài hơn một chút, có thể đeo cổ. Nếu ngắn hơn, đeo tay. Nếu làm vụng quá thì... chẳng biết gọi là cái gì nhưng cô bạn được tặng thường vẫn vui. Đó mới là điều quan trọng.

Ngày nay người ta tặng nhau đủ thứ. Hoa hồng. Nước hoa. Túi xách. Trang sức. Điện thoại. Đôi khi một món quà có giá bằng cả tháng lương của một người.

Ngày xưa, một đứa con nít có thể đem tặng bạn gái một sợi dây chuyền bằng hoa ngũ sắc, và cả hai có khi vui suốt buổi chiều. Không phải vì món quà quý mà vì người tặng đã ngồi làm nó cho mình. Đó là hai chuyện khác nhau.

Thật ra, cái đẹp của những món quà con nít ngày xưa có lẽ nằm ở chỗ chúng không mua được bằng tiền.

Một người lớn có thể đi ra tiệm mua một bó hoa nhưng một đứa nhỏ muốn tặng hoa thì phải tự hái. Muốn có một món đồ chơi thì phải tự chế. Muốn làm một món quà thì phải tự nghĩ cách.

Chúng tôi từng lấy lá làm thuyền. Lấy que làm súng. Lấy dây thun làm đủ thứ trò. Lấy giấy làm diều. Lấy hoa làm

vòng. Đời sống vật chất nghèo, nhưng trí tưởng tượng lại khá giàu bởi khi không có tiền, con người phải dùng cái đầu và đôi tay của mình nhiều hơn.

Có lẽ vì vậy mà những món đồ chơi ngày ấy có một thứ mà đồ chơi sản xuất hàng loạt ngày nay khó có được: *dấu vết của người làm ra nó.* Một chiếc vòng hoa méo mó vẫn có thể đẹp, bởi nó mang dấu tay của một đứa trẻ.

Và dĩ nhiên, trong chuyện dây chuyền hoa, có một vấn đề rất quan trọng mà lúc ấy chúng tôi không nói ra.

Đó là tặng cho ai?

Tặng cho bạn trai thì hơi kỳ. Tặng cho thầy giáo thì càng kỳ. Cho nên đối tượng thích hợp nhất vẫn là... các bạn gái. Mà trẻ con ngày ấy có một cái hay là chưa hiểu tình yêu là gì nhưng đã biết *thích một người*.

Cái "thích" ấy rất trong. Không cần nhắn tin. Không cần gọi điện. Không có Facebook. Không có Instagram. Không có emoji trái tim. Không có những câu "seen" mà không trả lời. Muốn nói chuyện với nhau thì phải gặp nhau.

Muốn tặng quà thì phải tự làm. Muốn biết người ta có thích mình không thì... nhìn mặt. Khó hơn bây giờ rất

nhiều. Nhưng cũng thật hơn rất nhiều.

Một sợi dây chuyền hoa ngũ sắc lúc ấy có thể thay cho cả một bài diễn văn. Không cần nói: "Anh quý em." Chỉ cần lẳng lặng đưa cái vòng ra.

Nếu cô bạn nhận lấy, coi như... có triển vọng. Nếu cô ấy đeo lên cổ, triển vọng rất tốt. Nếu cô ấy cười, thì coi như hôm ấy về nhà có thể nằm ngủ rất ngon. Còn nếu cô ấy đưa cho người khác... Thì thôi.

Hoa ngũ sắc tự nhiên trở thành một loài hoa có tính giáo dục rất cao: nó dạy trẻ con biết thế nào là hy vọng và thất vọng.

Bây giờ mới nói đến chuyện tên gọi.

Lantana camara thường được người Việt gọi là *hoa ngũ sắc*, một cái tên rất đẹp và khá dễ hiểu. Nhưng trong dân gian, tên gọi của cây cỏ vốn chẳng bao giờ đơn giản như sách giáo khoa.

Cùng một cây có thể có nhiều tên. Cùng một tên có thể chỉ những cây khác nhau. Tên gọi lại thay đổi theo vùng miền. Và đôi khi, người dân đặt tên chẳng cần biết nhà thực vật học sẽ nghĩ gì.

Đó là lý do có những tên hoa nghe rất nên thơ, cũng có những tên nghe... không nên thơ chút nào. Chẳng hạn, trong cách gọi dân gian, "hoa cứt lợn" thường được dùng để chỉ *Ageratum conyzoides*, chứ không nên mặc nhiên xem đó là tên miền Bắc của *Lantana*. Còn "bách hợp" theo nghĩa thông dụng trong thực vật học lại thường chỉ nhóm *lily*, đặc biệt là *Lilium*.

Nhưng chính sự rối rắm ấy mới thú vị bởi dân gian đâu có nghĩa vụ phải viết luận án phân loại thực vật. Người ta gọi cây theo kinh nghiệm của mình. Thấy hoa có nhiều màu thì gọi ngũ sắc. Thấy cây có đặc điểm nào đó thì đặt tên theo đặc điểm ấy. Thấy nó mọc ở đâu thì có khi lấy địa danh mà gọi.

Có khi tên gọi được truyền từ đời này sang đời khác, chẳng ai còn nhớ người đầu tiên đặt tên là ai.

Tên khoa học cần chính xác. Tên dân gian cần dễ nhớ. Hai thứ ấy có thể cùng tồn tại. Nhà thực vật học có thể sửa cho đúng. Nhưng cũng nên để cho dân gian được quyền... nghịch ngợm một chút.

Tôi thích chữ "ngũ sắc" hơn cả. Ngũ sắc nghe như một câu chuyện. Không phải chỉ năm màu theo nghĩa đếm đếm.

Trong văn hóa Đông phương, "ngũ sắc" còn gợi đến quan niệm về năm màu căn bản và một thế giới được

nhìn bằng sự phối hợp của nhiều sắc độ, thành ra một chùm hoa nhỏ bé bên đường bỗng nhiên có một cái tên khá... triết lý. Nhưng trẻ con thì chẳng triết lý gì hết, chúng chỉ nhìn thấy: "Đẹp quá!" Rồi hái.

Đó có khi lại là cách thưởng hoa chân thật nhất.

Người lớn nhìn hoa rồi nghĩ đến biểu tượng, nghĩ đến văn hóa, nghĩ đến mỹ học, nghĩ đến phong thủy, nghĩ đến đủ thứ.

Trẻ con chỉ cần một câu: "Cho tao mấy bông" **v**à thế là bắt đầu một sợi dây chuyền.

Nghĩ lại, tôi thấy những sợi dây chuyền hoa ngày ấy có một điều mà nữ trang thật sự không có. Nó không bền. Hoa hôm nay còn tươi. Ngày mai đã héo. Vài hôm sau chỉ còn một sợi chỉ.

Nếu là người lớn, có lẽ ta sẽ thấy đó là một món quà rất vô lý.

Tặng làm gì? Mất công làm gì? Đẹp được bao lâu? Nhưng trẻ con không hỏi những câu ấy.

Chúng ta ngày ấy hiểu một cách rất tự nhiên rằng: Có những thứ đẹp chính vì nó không tồn tại lâu.

Một buổi chiều vui không kéo dài mãi. Một mùa hè

không kéo dài mãi. Một tình bạn tuổi nhỏ cũng có khi mỗi người đi một nơi. Một cô bạn ngày xưa có thể sau này trở thành bà ngoại của mấy đứa cháu. Còn cậu bé từng xâu dây chuyền hoa cho cô ấy thì đã thành một ông già tóc bạc.

Nhưng sợi dây chuyền ấy, dù đã biến mất từ lâu, vẫn có thể còn nguyên trong ký ức.

Có lẽ đó mới là nơi những món quà thật sự tồn tại.

Hoa ngũ sắc còn có một đặc điểm rất đáng yêu: nó khá dễ sống.

Ở nhiều nơi, nó mọc khỏe, chịu được điều kiện tương đối khắc nghiệt, và có thể trở thành một bụi cây đầy hoa. Chính sự dễ sống ấy khiến nó thường xuất hiện ở những nơi mà người ta không cần phải chăm sóc quá cầu kỳ.

Nó không phải thứ hoa chỉ dành cho những khu vườn quý phái. Nó có thể mọc ở một góc đất, ven đường, trong một khu vườn bình thường. Và có lẽ chính vì thế mà nó rất hợp với tuổi thơ của chúng tôi.

... Một loài hoa bình dân cho những mối tình bình dân.

Không tiền. Không quà. Không hẹn hò ở nhà hàng. Không cần tài xế đưa đón. Chỉ cần một bụi hoa ven đường và một cuộn chỉ.

Vậy mà có khi nhớ suốt đời.

Ngày nay, nếu một cậu bé muốn tặng bạn gái một món quà, nó có thể vào Internet. Chọn một món. Bấm vài cái. Thanh toán. Ngày mai hàng giao tận cửa. Nhanh, tiện, chính xác. Nhưng tôi đôi khi tự hỏi: liệu đứa trẻ ấy có còn cảm thấy cái hồi hộp của người ngồi xâu từng bông hoa hay không?

Ngày xưa, trước khi đem món quà đi tặng, chúng tôi phải tự làm. Mà cái tự làm ấy khiến món quà có thêm một chút... nguy hiểm. Làm xấu thì mắc cỡ. Làm đẹp thì khoái. Tặng mà người ta không nhận thì quê. Tặng mà người ta nhận thì vui. Tặng mà người ta đeo lên cổ thì có khi cả ngày hôm ấy đi đứng thấy mình cao thêm vài phân.

Đó là thứ cảm xúc mà một nút "*Buy Now*" khó lòng cung cấp.

Có lẽ vì vậy mà mỗi khi thấy hoa ngũ sắc, tôi không chỉ nhìn thấy một bụi Lantana. Tôi nhìn thấy một thời thơ ấu. Một thời mà trẻ con có rất ít tiền nhưng có rất nhiều thời gian. Có rất ít đồ chơi nhưng có rất nhiều trò chơi. Có rất ít quà để tặng nhau nhưng có rất nhiều cách để làm quà. Và có rất ít phương tiện để nói chuyện với nhau nhưng lại có rất nhiều điều muốn nói.

Một bông hoa nhỏ có thể trở thành một món quà.

Một sợi chỉ có thể trở thành một sợi dây chuyền.

Một nụ cười có thể trở thành một kỷ niệm.

Và một cô bạn gái ngày xưa có thể, chẳng hiểu bằng cách nào, vẫn còn đứng đâu đó trong một góc rất nhỏ của trí nhớ, đeo trên cổ một sợi dây chuyền hoa đã héo từ hơn nửa thế kỷ trước.

Dĩ nhiên, đó chỉ là trí nhớ. Nhưng ký ức vốn có bao giờ chịu nghe theo thực vật học đâu.

Hoa đã héo từ lâu. Dây chuyền đã mất từ lâu. Người cũng đã già. Chỉ có câu chuyện là còn.

Cho nên, nếu hôm nay tôi gặp lại một bụi hoa ngũ sắc ven đường, tôi có lẽ sẽ đứng lại lâu hơn một chút.

Không phải để nghiên cứu nó thuộc họ nào. Cũng không phải để đếm xem có đủ "ngũ sắc" hay không. Mà chỉ để nhớ.

Nhớ cái thời một đứa con nít không có tiền mua quà cho bạn gái, bèn hái mấy bông hoa, kiếm một sợi chỉ, ngồi cặm cụi xâu từng bông. Lúc ấy chắc chẳng ai nghĩ mình đang làm một chuyện văn chương. Càng không nghĩ vài chục năm sau mình sẽ ngồi viết về nó.

Nhưng đời người kỳ lạ lắm. Những chuyện ta tưởng nhỏ nhất đôi khi lại là những chuyện ở lại lâu nhất.

Một món quà đắt tiền có thể mất. Một món đồ chơi có thể hư. Một tấm thiệp có thể thất lạc. Nhưng một buổi chiều thơ ấu, một bụi hoa ngũ sắc, một sợi dây chuyền bằng hoa và nụ cười của một cô bạn nhỏ... thì có khi cả đời không quên được.

Và tôi chợt nghĩ có lẽ ngày ấy chúng tôi không thật sự

tặng các bạn gái một sợi dây chuyền. Chúng tôi đã tặng các bạn ấy một chút thời gian của mình mà trong tất cả những thứ con người có thể tặng cho nhau, đó có lẽ vẫn là một trong những món quà quý nhất.

Bởi tiền có thể kiếm lại. Đồ vật có thể mua lại. Hoa có thể hái lại. Nhưng một buổi chiều của tuổi thơ thì không bao giờ.